

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА МОЛОДІ У ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПОБУТОВИХ ВІДХОДІВ

Совгіра С. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри хімії, екології та методики їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (м. Умань)

Гончаренко Г. Є., кандидат біологічних наук, завідувач лабораторії «Екологія і освіта» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (м. Умань)

Побутове сміття є одним з видів відходів життєдіяльності людини. Воно утворюється в житлових будинках, навчальних закладах, дитячих установах, лікарнях, готелях, адміністративних будівлях тощо.

За останні десятиліття в глобальну санітарну проблему перетворилася ліквідація відходів життєдіяльності людини, головні компоненти яких – папір, металеві бляшанки, склопосуд, непридатний для використання синтетичний одяг та взуття, поліетиленова пакувальна плівка і пакети, вироби з пластмаси та ін. Проблеми побутових відходів, їх складування, утилізація розглядалися нами у ряді досліджень [1; 2; 3].

У багатьох програмах щодо вирішення проблеми побутових відходів відбувається досить типова помилка, з якою доводиться боротися громадським організаціям, – це повна і безконтрольна передача проведення програми в руки міської адміністрації. Це веде до того, що з процесу прийняття і виконання рішень щодо вибору методів утилізації побутових відходів нерідко виявляється виключене не тільки населення, а й районна адміністрація. У зв'язку з цим здійснення багатьох екологічно прийнятних способів утилізації відходів стає принципово неможливим.

Подібної ситуації не можна допускати, адже практично єдиними, хто зацікавлений у розробці комплексного підходу до утилізації побутових відходів, є населення і громадські організації. Саме вони стають ініціаторами і організаторами проектів, спрямованих на поліпшення екологічної обстановки в населеному пункті і на утилізацію відходів. Найбільш важливими і необхідними проектами, які проводяться громадськими екологічними організаціями, є:

- картування незаконних звалищ;
- організація збору паперу з установ населеного пункту для вторинної переробки;
- організація збору інших видів побутових відходів;
- реалізація товарів, виготовлених з побутових відходів;
- проведення опитування серед населення і збір даних, які передують введенню диференційованої плати за сміття (ідея роздільного збору побутових відходів з кожної родини і введення плати за їх утилізацію);
- екологічна освіта населення.

На практиці не всі ці проекти виявляються успішними. Найчастіше громадським організаціям в деяких питаннях не вистачає знань і досвіду.

Наприклад, приймаючи рішення організувати роздільний збір харчових відходів і потім продати їх тваринницьким фермам, необхідно упевнитися, що керівники господарств від нього не відмовляться, оскільки якість такого корму не гарантована.

Громадської організації можуть краще виконувати такі завдання:

- залучення населення до програми поводження з побутовими відходами;
- інформування населення про підходи до поводження з відходами (як громадськість, так і осіб, що приймають рішення);
- організація більш предметної взаємодії з даної проблеми (наприклад, між місцевою адміністрацією та підприємцем, що бажає працювати з відходами).

Отже, громадські організації можуть впроваджувати в життя більш відповідальні, економічно та екологічно прийнятні підходи до вирішення проблеми побутових відходів.

Це може відбуватися через вплив на осіб, які приймають рішення і через розробку і здійснення різних проектів. Також дієвою може виявитися пропаганда підтримки чистоти в населеному пункті і проведення різних акцій (упорядкування території) з ліквідації побутових відходів.

З метою виявлення ставлення населення до даної проблеми ми провели анкетування 67 осіб. Було запропоновано 6 питань: Як часто Ви виносите сміття? Який обсяг Вашого сміттевого відра? Чи багато речей, предметів у Вас в будинку, без яких Ви могли б обійтися? Чи є у Вас речі, предмети, які могли б знадобитися іншим людям, наприклад: будинкам інвалідів, притулком для дітей? Чи часто Ви користуєтеся порадами з використання «вторсировини», корисними порадами з газет і журналів? Чи готові Ви роздільно збирати сміття?

З результатів анкетування випливає: утилізація побутових відходів стоїть особливо гостро, всі опитані згодні на роздільну утилізацію побутових відходів.

Основною пропозицією з використання побутових відходів населення вважає переробку сміття і використання його як вторсировину (макулатуру, пластик для виготовлення меблів, предмети особистої гігієни, скло, будівельне сміття деревного походження).

Інший напрям анкетування стосувався «Проблеми утилізації відходів». Проводилось соціологічне дослідження з метою дізнатися, які існують проблеми з утилізацією сміття в конкретному населеному пункті. Було опитано 40 осіб.

Аналіз анкети показав, що близько 50% опитаних при відповіді на перше питання «Що ви робите з сміттям? (спалюю, вивожу, закопую, інше)» відповіли, що спалюють – 50%, 49% – вивозять, 1% – інше. На запитання «Яке сміття Ви спалюєте чи вивозите?» отримано відповідь, що в основному спалюють папір, пластикові пляшки, пакети, коробки, пластмаси. На запитання «Чи виникають проблеми з вивозом сміття?» вказали, що вивозять: пластикові пляшки, скляні пляшки, залізо, стару

техніку. На запитання «Які проблеми виникають з вивезенням сміття?» вказують: відсутність транспортного засобу; неможливість під'їхати до смітника; відсутність матеріальних засобів.

Під час анкетування було запропоновано надати поради з організації прибирання сміття. Такими порадами стали: організація спеціальних машин 1 раз на місяць; встановлення сміттебаків; проведення планових акцій з прибирання території; очищення дороги до сміттєзвалища в зимовий період, застосування штрафних санкцій у боротьбі зі стихійними звалищами.

На запитання «Як боротися зі стихійними звалищами?» отримано такі пропозиції та рекомендації:

- 1) своєчасний вивіз сміття на спеціально обладнане звалище;
- 2) прийняття закону, що забороняє спалювати сміття, і штрафування порушників;
- 3) проведення акцій з благоустрою території;
- 4) виховання екологічної культури населення, починаючи з дитячого садка.

Іншим етапом стало соціологічне дослідження з утворення стихійних сміттєзвалищ і боротьби з ними.

Було опитано 89 осіб – учнів і жителів населених пунктів з таких питань: Хто найбільше смітить на вулиці? Що найчастіше викидають на вулиці? Що можна викидати на вулиці? Що потрібно зробити, щоб населений пункт був чистим?

За результатами анкетування з'ясовано: 52 опитаних вважають, що найбільше смітить на вулиці молодь (58,4%), 11 учнів вважають, що це дорослі (12,4%), 11 учнів вказують, що дошкільнята (12,4%), 8 осіб (9,0%) – молодші школярі, а 7 учнів назвали пенсіонерів (7,8%).

Найчастіше на вулиці викидають лушпиння від насіння – вважають 5% опитаних, 20% – недопалки сигарет, пивні пляшки, 15% – обгортки від цукерок, 60% – пакети, пластмасові пляшки, пір'я та інші відходи.

90% опитаних вважають, що на вулиці викидати нічого не можна. Більшість вважають, що не можна на вулиці викидати залишки продуктів, поліетиленові пакети, папір, пляшки скляні та пластикові.

Опитувані вважають, що можна вирішити проблему різними способами, зокрема:

- виявляти несанкціоновані звалища і повідомляти про них до екологічної служби;
- організовувати збір макулатури та металобрухту;
- випустити листівки про шкоду сміття, розповісти молодшим школярам та їх батькам про те, як треба поводитися з відходами;
- організувати акції по збору сміття в місцях відпочинку тощо;
- по гарячій лінії доводити до відома адміністрації та відділу екології відомості про обсяги утворення стихійних звалищ, їх місць розташування;
- організовувати в дворах місця відпочинку з квітниками та кущами;
- оформити виставку «Сміття від А до Я»;

– провести конкурс проектів «Не будемо марнотратні!», віршів, буклетів на тему «Дитинство в чистому місті», акцію «Чисто там, де не сміять».

Наведений перелік рекомендацій, звичайно, далеко не повний, і кожен може внести в нього цінні поради.

За результатами проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Проблема твердих побутових відходів постає досить гостро як на всій планеті, так і в кожному населеному пункті. Одна тільки сім'я у складі 4 осіб за рік здатна виробити близько 430 кг відходів.

2. На сьогодні жодне з наявних звалищ не відповідає нормативним вимогам: звалище не облаштоване, не має огорожі.

3. Відсутність постійного проїзду до звалища, погана якість під'їзної дороги призводить до розміщення відходів по її узбіччях.

4. Складовані на звалищах відходи періодично підпалюються, що призводить до привнесення в навколишнє середовище продуктів горіння компонентів відходів.

5. Утилізацію відходів в населеному пункті налагодити дуже складно, але можна вжити таких заходів щодо організації вивезення та складування відходів: організувати централізований і систематичний вивіз відходів від особистих підсобних господарств; обладнати звалище сміття відповідно до санітарно-гігієнічних вимог; притягати до адміністративної відповідальності мешканців населеного пункту, які викидають сміття не на звалища.

6. Необхідно вести просвітницьку роботу серед населення з метою пропаганди правильного їх ставлення до складування побутових відходів і зменшення їх кількості.

Слід визнати, що не можна змусити людей відмовитися від практики утворення стихійних сміттєзвалищ до тих пір, поки не з'явиться серйозна альтернатива таким діям, іншими словами, до тих пір, поки населенню гарантовано надання відповідної послуги.

Література:

1. Совгіра С. В. Проблеми побутових відходів та їх утилізація / Природничі науки і освіта : зб. наук. праць прир.-геогр. фак-ту. / Совгіра С.В., Новосельський Р.В. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2010. – С. 76–79.

2. Совгіра С. В. Утворення та утилізація органічних відходів / Природничі науки і освіта : зб. наук. праць прир.-геогр. фак-ту. / Совгіра С.В., Остафійчук Л.В. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2013. – С. 88–90.

3. Совгіра С. В. Проблеми твердих побутових відходів та шляхи їх розв'язання / Поводження з відходами в Україні : законодавство, економіка, технології / Совгіра С.В., Гончаренко Г.Є., Осадчий О.С. : матер. Національного форуму (Луганськ, 24-25 жовтня 2013 р.). – К. : Центр екологічної освіти та інформації, 2013. – С. 47-49